

Marijana Tomelić
Split

JOSIP LISAC, *FAUST VRANČIĆ I DRUGI,*
JEZIČNOPOVIJESNI OGLEDI

Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", Šibenik, 2004., 171 str.

U nakladi šibenske Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić", u suradnji s njezinim ravnateljem Milivojem Zenićem i njegovim bliskim suradnikom Vilijamom Lakićem, iz tiska je izašla knjiga Josipa Lisca *Faust Vrančić i drugi*.

Josip Lisac, hrvatski je lingvist, redoviti profesor na studiju kroatistike Sveučilišta u Zadru. Dva su područja njegova znanstvenog i stručnog rada - dijalektologija i povijest hrvatskog jezika, a na oba se područja istaknuo kao vrstan znalac. Objavio je veći broj djela - *Hrvatski jezik i njegovi proučavatelji* (Split, 1994), *Hrvatski dijalekt i jezična povijest* (Zagreb, 1996), *Hrvatski govori, filolozi, pisci* (Zagreb, 1999), *Hrvatska dijalektologija 1.*, *Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja* (Zagreb, 2003) itd.

Njegova najnovija knjiga *Faust Vrančić i drugi* skup je radova od kojih su neki već ranije objavljeni. U proslavu knjige doznajemo da je autor knjigu posvetio 300. obljetnici rođenja Jakova Pletikose, pisca koji je u okviru hrvatske jezično-kulturne baštine slabo poznat.

Građu svoje knjige autor je razvrstao u tri veće cjeline.

Na početku prve cjeline knjige (poglavlje *Šibenčanin Faust Vrančić - o 450. obljetnici rođenja*) autor sažeto i pregledno iznosi osnovne podatke iz Vrančićeva života, posebno naglašavajući njegovu književnu i filološku zainteresiranost. Nezaobilazan je njegov *Rječnik pet najuglednijih europskih jezika, latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, hrvatskoga i mađarskoga* (*Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*) objavljen 1595. godine u Veneciji. Taj prvi tiskani reprezentativni hrvatski rječnik utjecao je na mnoge, kako hrvatske, tako i strane leksikografe.

Zanimljiva je Vrančićeva svijest i njegovo isticanje da je "dalmatinski" govor najljepši slavenski jezik. U nastavku članak vrvi podacima kako je rječnik izgledao, kome je posvećen, kako je koncipiran... Potom slijedi prikaz svih onih koji su svoju pažnju usmjerili na proučavanje života i rada Fausta Vrančića čime se pruža dobar uvid u svestrani rad toga jezikoslovca.

Ostala njegova djela *Logica suis ipsius instracmentis formata et cognita, Ethica Christiana, Machinae novae, Život nekoliko izabranih divic*, latinski rukopisi *Ilirska povijest* i *Šibenski statut* također plijene pažnju, pa u sljedećem poglavlju Josip Lisac daje osvrt na Vrančićevo djelo *Život nekoliko izabranih divic*. Posebno se osvrnuo na grafijsku problematiku navodeći pregled grafijskog stanja za pojedine foneme. Tu nailazimo na šarolikost, odnosno javlja se problem različitih mogućnosti iščitavanja Vrančićeva teksta (npr. tesko - teško ili težko?).

Prva cjelina knjige posebno je važna i zbog toga što autor pozornost posvećuje i nekim imenima koji su u nedalekoj prošlosti bili gotovo zanemareni. Među takve spada i Jakov Pletikosa, pisac 18. stoljeća, autor donedavno neobjavljenog putopisa *Putovanje k Jeruzolimu 1752.*, sudionik važnog razdoblja u povijesti hrvatskog jezika, razdoblja standardizacije književnog jezika.

U sljedećem poglavlju autor Vrančića uspoređuje s jednim, za hrvatsku jezičnu povijest, bitnim imenom - Bartolom Kašićem, piscem prve hrvatske gramatike, ističući njihovu međusobnu povezanost.

Slijedi poglavlje o "susretu" dvojice ljudi - Jakova Pletikose i Bogoslava Šuleka, dviju književno-povijesnih ličnosti, o njihovoj djelatnosti, Šulekovom prepisivačkom zahvatu Pletikosina djela, usporednoj analizi tekstova, o pitanju njihova vrednovanja (poglavlje *Kako je Bogoslav Šulek prepisao putopis Jakova Pletikose?*).

Ovdje izričemo pohvalu autoru što je hrvatskoj široj javnosti otkrio pojavu Jakova Pletikose, pojavu koja u povijesti hrvatske književnosti ne smije biti zaobiđena te joj valja pridati pozornost kakva i dolikuje.

Posljednje poglavlje prvog dijela knjige posvećeno je dijalektnoj književnosti (poglavlje *Mjesto dijalektne književnosti u viđenjima Vinka Nikolića*). Josip Lisac ističe Nikolićevo shvaćanje vrijednosti vlastitog idioma u životu suvremenog čovjeka, njegov uvažavajući odnos prema dijalektalnoj književnosti. Tu se možemo osvrnuti i na P. Guberinu koji kaže kako "nema tog jezika koji ne bi mogao izraziti ono najsuptilnije što imamo u mislima i osjećajima i što može ljudska misao svojim radom izumiti".

U drugom dijelu knjige (poglavlje *Zadarsko područje u povijesti hrvatskoga jezika i u povijesti hrvatske književnosti*) autor će nadalje progovoriti o zadarskoj jezičnoj situaciji na čijem se području isprepliću četiri dijalekta: dva čakavska i dva štokavska. Osim toga autor daje i razvojnu crtu hrvatskog književnog jezika zadarskog područja na povijesnoj okomici: od 12. stoljeća kada su građani dočekali papu Aleksandra III. pjesmom na slavenskom jeziku, preko 14. stoljeća (*Red i zakon*), 15. stoljeća (*Život sv. Katarine*), kasnije Zoranićevih *Planina*, Karnarutićevog djela *Vazetje Sigeta grada*... spominjući nadalje cijelu plejadu književnika koji su na neki način, svojim životom, radom ili djelom bili vezani za grad Zadar.

U poglavlju *Hrvatski književni jezik u 19. stoljeću* Josip Lisac kaže da je povijest hrvatskoga književnoga jezika "jedna od težih književnih povijesti", a razlog tomu su tragični uvjeti života hrvatskoga naroda, nesloboda, sputanost i rascjepkanost.

Problematika književnog jezika 19. stoljeća nije nam nepoznata, no ipak autor je smatrao korisnim da se ta problematika što sustavnije i cjelovitije osvijetli. Stoga se u ovom poglavlju daje uvid u povijesno-politički kontekst toga razdoblja, kronologiju hrvatskog narodnog preporoda, književne poglede i aktivnosti te generacije pisaca.

Slijede tri su poglavlja o trima hrvatskim filozofima - Milanu Rešetaru, Blažu Jurišiću i Mati Hrasti, njihovu životu, književnom djelovanju i jezikoslovnim naporima.

Treće dio knjige sadrži skup nekrologa napisanih povodom smrti nekih velikana hrvatske jezične povijesti. Sam autor kaže da je "te zaslužne učenjake većinom dobro i dugo poznavao". Svoje riječi uputio je Josip Lisac Ljudevitu Jonkeu, Miroslavu Kravaru, Franji Švelcu, Ivi Frangešu, Zlatku Vinceu, Božidaru Finki i Miru Kačiću.

Na samom kraju knjige autor daje iscrpan popis literature s 115 bibliografskih jedinica, a nije nepotrebno spomenuti i to da je knjiga lijepo grafički i likovno oblikovana.

Bez obzira na tematiku i raspored izabranih tekstova, oni svi zajedno svjedoče o piščevoj energiji, smislu i mjeri za važnost i ljepotu hrvatske književno-jezične baštine!